

מגן ולא חרב

החובות החדשות על עורכי הדין מכוח תיקון מס' 13 לחוק איסור הלבנת הון נועדו למנוע את ניצולם של עורכי הדין לרעה על ידי גורמים עברייניים. למרות הקושי הגלום בנוהלי העבודה החדשים, אנו מאמינים כי הם יתבררו כמגן יותר מאשר כחרב, ותהיה בהם תועלת ניכרת בטווח הארוך.

שריג דמארי

עימה, ולפיכך הקים ראש הלשכה דורון ברזילי צוות ייעודי שיתמודד עם הצעת התיקון, בראשות פרופ' דוד ליבאי ובראשותי. ההנחיה לצוות הייתה למצוא פתרון שישמור על מרקם יחסי האמון המיוחדים בין עורך הדין ובין לקוחו וימנע פגיעה בחיסיון.

במסגרת ההידברות עם הרשויות התאמצנו למצוא פתרון אפקטיבי מבחינת הדרישות הבינלאומיות ומבחינת הרשויות בישראל, שיוכלו לחיות עימו ולהגן על ישראל מביקורת מוסדות ה-OECD. הרעיון שהתגבש היה למצוא מתווה שיטה את החובות למישור המשמעותי ויוסרו ממנו חובות הדיווח. רעיון זה קרם עור וגידים בארבע השנים האחרונות עד

יום 2.9.2015 נקבע כמועד תחולת הוראות תיקון מס' 13 לחוק איסור הלבנת הון, המטיל על עורכי דין (ועל רואי חשבון) חובות זיהוי והכרה של הלקוח לפני מתן שירות עסקי מרשימה סגורה ומוגדרת של שירותים. אף שמדובר בגזירה ובשינוי מהפכניים, אל

לנו לשכוח כי מדובר בתיקון שעבר שינויים והקלות מהותיים ביחס להצעת החוק המקורית.

במקור נועדה הצעת החוק להטיל על עורכי הדין חובת דיווח על הלקוחות. לשכת עורכי הדין הייתה בדעה נחרצת ואחידה כי חובת דיווח – שהיא למעשה "חובת הלשנה" – פוגעת באושיות המקצוע וחותרת תחת יסודותיו. לכן אי אפשר להשלים

עו"ד שריג דמארי, יו"ר ועדת איסור הלבנת הון בלשכת עורכי הדין; חבר צוות הלשכה להתמודדות עם הצעת החוק הנדונה במאמר

במקור נועדה הצעת החוק להטיל על עורכי הדין חובת דיווח על הלקוחות. לשכת עורכי הדין החזיקה בדעה נחרצת ואחידה כי חובת דיווח – שהיא למעשה "חובת הלשנה" – פוגעת באושיות המקצוע וחותרת תחת יסודותיו

חובת עורך הדין היא לזהות את
הלקוח על פי טופס וכללים מוגדרים
וקבועים שאין בהם מקום לשיקול
דעת. העובדה שהלקוח ממלא
את הטופס נועדה למנוע כשלים
ראייתיים שעלולים לגרום למצב שבו
יידרש עורך הדין להעיד נגד הלקוח

בדיעבד. כלומר, כשעורך הדין שוגה ומחליט לבצע פעולה עבור לקוח שתתברר בעתיד כפעולה ברכוש שהושג בעבירה, הרי שהגנת עורך הדין תיבחן רק לאחר תקופה ממושכת, לאחר מעשה, בבחינת ידיעתו ברטרנספקטיבה של משקפי הזמן.

בחקירה שכזאת יהיה מעמדו של עורך הדין נחות, הן מבחינת הזיכרון, הן מבחינת מגבלתו לחשוף מידע שיש עליו חיסיון מוחלט, והן מבחינת היעדר אלטרנטיבה לרשויות (מלבד למצות עימו את הדין) במקרה שהתנהלותו תיחשב על ידי הרשויות לגבירה. נחזור ונציין כי זה היה המצב עד היום, בלי קשר לתיקון מס' 13 האמור.

החובה המשמעתית שהתגבשה במתווה המוסרית כיום אוסרת על עורך הדין לבצע את הפעולה אם הגיע למסקנה כי יש בה סיכון גבוה להלבנת הון.

שהגיע לכדי מתווה מוסכם שיש בו כדי להגן יותר מאשר להרע. המתווה המוסכם היה תוצר עבודה של פעילים רבים בלשכת עורכי הדין, ומפאת קוצר היריעה נזכיר רק את פרופ' דוד ליבאי שהוביל את המהלך, וכן תוצר של נכונות לא מובנת מאליה מצד נציגי הרשויות, בעיקר פול לנדס והיועצת המשפטית שלומית ווגמן-רטנר, להכיר בחשיבות המקצוע ולהבין את הצרכים המיוחדים שיש לשמר.

ההתמודדות עם ביצוע פעולות פיננסיות ללקוחות אינה פשוטה בכל הנוגע לחוק איסור הלבנת הון. זאת משום שעל פי המצב החוקי הקיים, מקום שערך הדין יודע כי מדובר בכספים או ברכוש שהושג בעבירה, הרי כל פעולה ברכוש מגבשת עבירה עצמאית על פי חוק איסור הלבנת הון.

הניסיון מלמד שחקירות בסוגיות כאלה נבחנות

רכי הדין, מתבצע בכפוף לכל כללי החיסיון. אם לא די באמור, הותקנו תקנות המגדירות כי הפיקוח לא יתבצע באמצעות כניסה למשרדו של עורך הדין אלא אם מתעורר חשש להפרות ההוראות או במקרים שעורך הדין אינו משתף פעולה.

לב העניין הוא הליך הכרת הלקוח, שכן מדור בר בגישור בין החוק הפלילי ובין הכלל המשמעותי. מטרתו של החוק למנוע את ניצולם של עורכי הדין לרעה על ידי גורמים עברייניים, על כן הליך זה נועד להגן על עורכי הדין התמימים מלהיכשל.

אף שמדובר בהליך שעושה עורך הדין בינו לבין עצמו ורק עצם ביצועו מתועד (יש למלא רק את תאריך בחינת הסיכון), אנו מאמינים שחשיבותו להגנת עורך הדין תהיה מכרעת במקרים קיצוניים של ניצול עורך הדין לרעה. לפיכך אנו מגבשים בימים אלה נוהלי עבודה וכללים ליישום מוצלח של הליך בחינת הסיכון וזיהוי והכרה של הלקוח. מאחר

שהנושא חדש, נהלים וכללים אלה מגובשים בצוותא חדא עם נציגי הרשויות. בכך נוכל לגבש נוהל עבודה והתנהלות אפקטיבית, שלמרות הקושי הגלום בהם יתבררו בעתיד הקרוב כמגן יותר מאשר כחרב, ויהיה בהם כדי להביא למודעות ולתועלת משמעותית יותר בטווח הארוך.

ככל שניקח לתשומת ליבנו גם את מימושו של הוראות המתווה המוסכם, בעיקר

ביחס לדין המשמעותי, כן יגדל הסיכוי שיותר ויותר מקרים גבוליים יוסטו מאימת הדין הפלילי אל הדין המשמעותי, ובכך נעשיר את הקופה החינוכית על חשבון זו ההרתעתית.

מובן שאפשר למתוח ביקורת על כל מתווה, גם אם גובש בהסכמה. לדעתנו, אף בהתעלם מכך שהחלופה גרועה בהרבה, המתווה מגדיל את המודעות לנושא ואינו משנה באופן מהותי את ההתנהלות השוטפת של עורך הדין, למעט תיעוד מסודר יותר. מדובר במחיר שעיקרו אדמיניסטרטיבי, ומנגד הוא מצמצם מאוד את הסיכון לעורכי הדין. תועלתו של התוצר, כך אנו מאמינים, עולה על חסרונותיו. ☞

גם כיום, לפני תחולתו של התיקון, מומלץ להיזהר לפני ביצוע פעולה פיננסית כשמתעורר חשד להלבנת הון, שכן בכך מתגבשת חשיפה ממשית לחקירה עתידית בחשד לשותפות או לביצוע עבירות לפי חוק איסור הלבנת הון על ידי עורך הדין בעצם ביצוע הפעולה, ויכולת ההתגוננות שלו תהיה מוגבלת כמוסבר לעיל.

הדרך ליישום הכלל וההתנהלות הראויה מצד עורך הדין, במישור המשמעותי שנבנה, מצויה בתיקון החוק ובצו מכוחו, שם נקבע כי עורך הדין יידרש לבחון את הסיכון להלבנת הון לפני מתן השירות העסקי. ככל שבחינה זו תוביל את עורך הדין למסקנה כי מדובר בסיכון גבוה להלבנת הון, עליו להימנע מביצוע הפעולה.

בחינת הסיכון להלבנת הון מתבססת על הנתונים שנמסרו בהליך הזיהוי וההכרה של הלקוח. לשכת עורכי הדין הקפידה כי יהיה טופס אחיד שימלא על ידי הלקוח, וכי בחינת הסיכון תיעשה על ידי עורך הדין בינו לבין עצמו, בלי שייחשף לפיקוח.

חובת עורך הדין היא לזהות את הלקוח על פי טופס וכללים מוגדרים וקבועים שאין בהם מקום לשיקול דעת. העובדה שמדובר בטופס אחיד מונעת מחלוקת בדרך היישום והביצוע של ההליך. העובדה שהלקוח ממלא את הטופס נועדה

למנוע כשלים ראייתיים שעלולים לגרום למצב שבו יידרש עורך הדין להעיד נגד הלקוח.

טופס הליך הזיהוי וההכרה נועד לשמר את מרקם היחסים בין עורך הדין ובין הלקוח, והוא מלמד כי הקפידו שהליך הזיהוי וההכרה לא יפורש על ידי הלקוח כתשאול או כפגיעה ביחסי האמון עם עורך הדין. בירור עם הלקוח ייערך במקרים שתהיה שגיאה ברורה בפרטי הזיהוי בטופס או כשעורך הדין יחשוש כי מתעורר סיכון גבוה ואין באפשרותו לבצע את הפעולה נוכח כללי האתיקה החדשים, בלי שיקבל הסברים שיניחו את דעתו.

מילוי הוראות החוק והצו, ובפרט הפיקוח על עו-

**טופס הליך הזיהוי וההכרה
נועד לשמר את מרקם
היחסים בין עורך הדין
ובין הלקוח, והוא מלמד
כי הקפידו שההליך לא
יפורש על ידי הלקוח
כתשאול או כפגיעה ביחסי
האמון עם עורך הדין**